

N:o 162.

Ank. till Riksd. kansli den 19 maj 1908 kl. 12 midd.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet. (1:a U. A).

Uti en till Riksdagen den 3 april innevarande år aflåten proposition (n:o 214) har Kungl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att det belopp, som med hufvudsaklig tillämpning af de i nådiga brefvet den 9 januari 1908 angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet angifna principer, kunde komma att för nämnda ändamål anvisas för år 1909, finge utgå af besparingar å vederbörande aflöningsanslag.

Vidkommande ifrågavarande framställning har departementschefen anført följande:

»Alltsedan båtsmanshållets vakanssättning har bland aflöningsförmånerna till den värfvade delen af sjömanskåren ingått lega. Denna har intill innevarande års början utgjort ett visst, af antagningstidens längd oberoende belopp, 50 kronor. Antagningstidens längd har däremot växlat ganska betydligt. Enligt nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 var denna tid åtta år, hvaraf manskapet dock för sin utbildning endast skulle tjänstgöra oafbrutet under tre år fem månader; under återstående tiden var manskapet permitteradt med skyldighet dock att vid behof inställa sig i tjänstgöring; genom nådiga kungörelsen den 20 december 1894 bestämdes antagningstiden till sex år och tjänstgöringstiden till två år fyra månader. Enligt nådiga kungörelsen den 1 september 1897 skulle antagning ske för en tid af två år åtta månader med skyldighet

för den antagne att oafbrutet tjänstgöra under hela denna tid; genom nådiga kungörelsen den 20 maj 1898 vidtogs sådan ändring härutinnan, att antagningstiden vid eldare- och minörafdelningarna bestämdes till tre år åtta månader, hvaremot beträffande matros-, ekonomi- och handverksafdelningarna en tjänstetid af två år åtta månader bibehölls. Sistnämnda bestämmelser hafva gällt till den 10 februari innevarande år.

I det betänkande, som den 23 juli 1904 afgafs af särskilda sakkunniga, hvilka chefen för sjöförvarsdepartementet tillkallat för att inom departementet biträda vid uppgörande af förslag till ändrad organisation af flottans sjömanskår och därmed sammanhängande föreskrifter m. m., framhölls, hurusom kraftiga åtgärder snarast möjligt måste vidtagas dels för åstadkommande af bättre rekrytering af sjömanskåren och dels för att i tjänst vid flottan under längre tid få behålla det manskap, som befundes lämpligt. På grund af ökning i stater, svag rekryteringskapacitet från skeppsgossekåren, ökad afgang genom befordran och afsked på grund af egen begäran förefunnes nämligen stor brist på manskap inom sjömanskårens högre tjänstbarhetsklasser. Då emellertid utsikterna för att flottan skulle kunna fylla sin uppgift vid landets försvar i väsentlig mån vore beroende på, att flottan ständigt hölles i sådan beredskap, att densamma utan längre mobiliserings-tid kunde vara färdig till strid, vore det nödvändigt, att flottans stampersonal ökades till sådan styrka, att för mobilisering af flottans stridskrafter erforderligt underbefäl och till förhandsmän utbildadt manskap ständigt funnes i tjänstgöring. För uppnående af detta mål föreslogo de sakkunniga, bland annat, vidtagande af åtgärder, som skulle öka befordingsmöjligheterna, äfvensom förbättrade aflöningsförmåner. Då de ökade kraf, örlogstjänsten numera ställde icke blott på stammanskapets yrkesutbildning utan äfven på dess mogenhet och omdöme, fordrade en grundlig utbildning, föreslogo de sakkunniga den första anställningstidens bestämmande till sex år med vissa öfvergångsbestämmelser. För en dylik anställningstid föreslogs en lega af 75 kronor.

De myndigheter, som yttrade sig öfver de sakkunnigas förslag, biträdde detsamma i hufvudsak. Stationsbefälhafvaren i Karlskrona ansåg emellertid, att legen borde utgå med 150 kronor vid antagning till 3:e klass sjöman och med 200 kronor vid antagning till 2:a klass sjöman. Chefen för flottans stab ansåg, att legen vid första anställning borde beräknas efter ett belopp af 20 kronor för år, men att bestämmelserna om legen borde så affattas, att Kungl. Maj:t, i den mån sådant för vakansernas fyllande ansåges erforderligt och tillgängliga medel därtill lämnade tillgång, kunde bestämma om förhöjning af legen.

I underdånig skrifvelse den 12 december 1905 gjorde chefen för flottans stab hemställan om åtgärders vidtagande för nedbringande af vakanserna i de högre tjänstbarhetsklasserna. I denna skrifvelse anfördes, bland annat, att antalet vakanser, jämfördt med de efter årskiftet gällande ökade staterna komme att utgöra 156 underofficerskorporaler och 563 man i 1:a sjömansklassen eller resp. 32 och 43 procent af nämnda tjänstbarhetsklasser.

I afgifna generalrapporter hafva högste befälhafvarne för de årliga öfningseskadrarna vid flera tillfällen framhållit nödvändigheten af åtgärders vidtagande för minskande af vakanserna i de högre tjänstbarhetsklasserna, därvid särskildt påpekande det synnerligen betänkliga tillstånd, hvori flottans sjömanskår befunne sig beträffande tillgång på förhandsmän, samt de mörka utsikter till förbättring härutinnan, som tedde sig för framtiden.

Sedan chefen för flottans stab i underdånig skrifvelse den 28 augusti 1906 framhållit att, därest icke sjöförsvarets effektivitet skulle komma att inom en snar framtid på det allvarligaste äfventyras, bättre aflöningsförhållanden nödvändigtvis måste beredas såväl flottans som kustartilleriets manskap, samt marinförvaltningen jämväl såsom sin åsikt uttalat, att det vore en tvingande nödvändighet, att åtgärder vidtoges för att manskapet vid flottan och kustartilleriet, såväl inom högre som lägre tjänstbarhetsklasser, kunde hållas vid full numerär, blefvo efter framställning af Kungl. Maj:t till 1907 års Riksdag nya stater för flottans underofficers- och sjömanskårer äfvensom för kustartilleriets underofficerare och manskap antagna. Enligt dessa stater beräknas lega efter 12 kronor 50 öre per år; och äro öfriga rekryteringskostnader beräknade till samma belopp som förut eller 40 kronor per man, däraf högst 30 kronor till värfningsförrättaren. Enligt de närmast därförut gällande staterna skulle lega vid kustartilleriet utgå vid första anställningen med 50 kronor och vid rekapitulation enligt af Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser, dock icke öfver 16 kronor 66 öre för hvarje år af anställningstiden. Denna är i allmänhet 3 eller 4 år. Enligt för flottan nu gällande reglemente utgår lega i allmänhet äfven vid rekapitulation.

I sammanhang med nyssnämnda framställning till Riksdagen yttrade dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet den 12 januari 1907, att, då de belopp, som för erhållande af det erforderliga antalet rekryter behöfde utbetalas i lega, vore väsentligen beroende på rådande konjunkturer, borde, på sätt chefen för flottans stab föreslagit, legan kunna af Kungl. Maj:t höjas, om detta för fyllande af vakanserna skulle visa sig

erforderligt och besparingar på aflöningsanslaget därtill lämnade tillgång. En framställning till Riksdagen om dylik höjning för en viss rekryteringsperiod, under hvilken en höjning kunde befinnas erforderlig, torde nämligen icke medföra åsyftad verkan, enär, å ena sidan, framställningen i regel icke torde hinna att af Riksdagen behandlas, förrän efter det den ifrågavarande rekryteringsperioden redan gått till ända, och, å andra sidan, en felslagen rekrytering blott under ett enda år vore för flottans bemanning högst betänkelig och sträckte sina verkningar öfver en lång följd af år.

Enligt de vid 1907 års Riksdag fastställda stater utgjorde ökningen af flottans sjömanskår 282 man och af kustartilleriets manskap 26 man.

Den 31 december 1907 har Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående antagning af manskap vid flottans sjömanskår genom kontrakt, att träda i kraft den 10 februari 1908; och skall enligt denna kungörelse antagningen ske för en tjänstetid af minst tre år sex månader och högst sex år. I kungörelsen är stadgadt, att lega utgår till det enligt kungörelsen antagna manskapet enligt gällande stat med iakttagande, bland annat, att för hvarje månad, hvarmed anställningstiden öfverskjuter helt år, lega skall utgå med ett belopp, motsvarande $\frac{1}{12}$ af det i staten för år beräknade.

I underdånig skrifvelse den 14 oktober 1907 har chefen för flottans stab anmält, hurusom ökade svårigheter mött att under år 1907 genom rekrytering uppbringa sjömanskårens numerär till det i stat bestämda antalet. Enligt kvartalsrapporterna för juli 1907 vore antalet vakanser inom sjömanskåren, å Karlskrona station 548 och å Stockholms station 308 eller således tillhoppa 856. Lades därtill dels det antal, hvarmed staten skulle ökas den 1 januari 1908, eller 282, och dels det antal, som uppkommit den 30 september 1907 genom att manskap afgått efter slutad tjänstetid, torde det antal rekryter, som borde anskaffas under näst därefter infallande rekryteringsperiod, uppgå till omkring 1,500. Att kraftiga åtgärder måste vidtagas för rekryteringsens upphjälpande, ansåg stabschefen sålunda uppenbart. Ehuru inom kustartilleriet antalet vakanser icke vore synnerligen stort, syntes det stabschefen likväl, att åtgärder till rekryteringsens höjande äfven hvad kustartilleriet anginge borde vidtagas. Beträffande anledningarna till svårigheterna i afseende å rekryteringen angafves hufvudsakligen dels den lifskraftiga industrien, som kräfde mycket folk och vore mera lockande än den med ett visst tvång förbundna militärtjänsten, och dels den antimilitaristiska propagan- dan. Äfven hade från vissa värningsförrättare framhållits, att den stadgade ersättningen till värningsförrättare icke motsvarade den tid

och det arbete, som måste nedläggas på anskaffning af rekryter. Såsom åtgärder till rekryteringsförbättrande föreslogs, bland annat, att värfningsförrättare eller annan person bereddes tillfälle att resa omkring inom sitt område för att sålunda kunna verka för anvärfning ute i bygderna, särskildt i kusttrakter. Erfarenheten hade nämligen visat, att många af allmogefolkets söner gärna önskade vinna anställning vid flottan, men att de funne det besvärligt och kostsam att färdas längre väg för vinnande af nödiga upplysningar.

För nämnda ändamål äfvensom för att i öfrigt upphjälpa rekryteringen syntes det stabschefen, att ett visst extra belopp borde ställas till stationsbefälhafvarnes förfogande, och erinrade stabschefen därom, att genom nådigt bref den 6 september 1907 extra medel anvisats för underlättande af manskapsrekryteringen vid armén.

I anledning af stabschefens berörda hemställan och hvad marinförvaltningen i ärendet yttrat fann Kungl. Maj:t, sedan jag till statsrådsprotokollet åberopat ofvanintagna, till statsrådsprotokollet den 12 januari 1907 af dåvarande departementschefen hållna anförande, i nådigt bref den 9 januari 1908 godt medgifva, att för underlättande af pågående manskapsrekrytering vid flottan och kustartilleriet finge utgå ett tillfälligt extra rekryteringsbidrag, beräknadt efter 10 kronor för hvarje nummer, som till fyllande af manskapsnumerären enligt 1908 års stat skulle besättas med nyantagen eller rekapitulant, samt därutöfver dels 20 kronor för hvarje man, med hvilken redan träffats eller komme att träffas aftal om nyanställning, räknad senast från och med den 1 februari 1908, dels ock likaledes 20 kronor för hvarje anställd man, som inom tidsperioden 1 november 1907—1 februari 1908 tagit förlängd anställning på två år, samt 10 kronor för hvarje inom samma tidsperiod anställd man, som ingått aftal om allenast ett års förlängd tjänstetid. I sammanhang härmed föreskrefs, att, då så stor del som möjligt af extra rekryteringsbidraget borde tillkomma det anställda manskapet, hvad af detta bidrag återstode, sedan erforderliga kostnader blifvit bestridda, skulle, i den mån det lämpligen kunde ske, så fördelas, att de vid samma flottans station eller vid samma kustartilleriregemente nyanställda manskap och rekapitulering, som anstälts för lika lång tid, af de för rekryteringen anvisade ordinarie anslagsmedel och af det extra rekryteringsbidraget erhöle sammanlagdt sins emellan lika belopp, hvilkas storlek skulle bestämmas i förhållande till anställningstidens längd och i intet fall finge öfverstiga 90 kronor. Dessutom förordnade Kungl. Maj:t, att de kostnader, som föranleddes af tillämpningen af dessa föreskrifter, i jämnadt tal

49,700 kronor, skulle bestridas af besparingar å vederbörande aflöningsanslag, samt att marinförvaltningen skulle äga att förskottsvis mot redovisningsskyldighet tillhandahålla vederbörande stationsbefälhafvare och regementschefer dessa medel att för afsedt ändamål användas.

Den ändrade beräkning af legan, som genomfördes vid 1907 års Riksdag, har icke medfört någon ökning i legans belopp, då hänsyn toges till tjänstetidens längd, utan tvärtom. Vid en tjänstetid af tre år sex månader — den minsta nu tillätna — utgör legan efter nu gällande bestämmelser eller 12 kronor 50 öre för år 43 kronor 75 öre, under det förut för en tjänstetid af två år åtta månader eller tre år åtta månader legan utgick med 50 kronor. Afsikten med det nya beräknings sättet, enligt hvilket legan blifver större ju längre tjänstetid bestämmes — för maximitiden, sex år, utgör legan 75 kronor — var att därigenom lyckas förmå de sökande att binda sig för så lång tjänstetid som möjligt.

Då det för rikets försvar måste anses vara af den största betydelse, att den manskapsnumerär för marinen, som Kungl. Maj:t och Riksdagen ansett erforderlig, äfven i verkligheten finnes, anser jag, att icke något medel bör lämnas oförsökt, som kan antagas leda till ett dylikt mål. Angående resultatet af den af Kungl. Maj:t vidtagna åtgärden att anvisa ett extra bidrag till bestridande af rekryteringskostnaden, är ännu för tidigt att yttra sig. Det torde därför icke vara lämpligt att redan nu vidtaga någon ändring i berörda riktning uti de i staten meddelade grunderna för beräkning af lega och öfriga rekryteringskostnader. Däremot synes mig jämväl för nästkommande år, därest förhållandena därtill föranleda, liknande principer böra tillämpas som de i nådiga brefvet den 9 januari 1908 angifna. Hafva dessa redan under innevarande år visat sig för ändamålet lämpliga, torde deras fortsatta tillämpande utan vidare vara att förorda; men äfven om något positivt gynnsamt resultat icke under första året kan påvisas, håller jag dock före, att ett upprepadt försök uti ifrågavarande hänseende bör för vinnande af ytterligare erfarenhet göras.

Jag anser fördenskull, att framställning till Riksdagen bör göras i fråga om bestridande af de för ifrågavarande ändamål under nästkommande år erforderliga kostnader, hvartill besparingar å vederbörande aflöningsanslag synas mig lämpligen böra användas.»

Utskottets
yttrande.

I likhet med hvad utskottet uti sitt utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet af tillfälliga kostnader för underlättandet af manskapsrekryteringen vid armén uttalat, anser utskottet

åtgärder af helt annan art än den uti förevarande proposition föreslagna vara af nöden för vinnande af en tillfredsställande rekrytering af manskapet vid flottan och kustartilleriet, därvid särskildt frågan om beredande åt uttjänta militärer af civilanställning torde vara att beakta, men vill utskottet, med hänsyn till hvad departementschefen i ämnet anført, under nuvarande förhållanden icke motsätta sig Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, och får utskottet sålunda hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att det belopp, som, med hufvudsaklig tillämpning af de i nådiga brefvet den 9 januari 1908 angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet angifna principer, kan komma att för nämnda ändamål anvisas för år 1909, må utgå af besparingar å vederbörande aflöningsanslag.

Stockholm den 19 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.
